

Держагропром УРСР. Проте «Відділення» у Держагропромі України в жодному з документів, які регламентували планування і реалізацію матеріально-технічних ресурсів, не значилося. До кінця 1980-х рр. матеріальне забезпечення науково-дослідних установ залишалося невизначеним. Було незрозумілим, кому подавати замовлення на матеріально-технічні ресурси і хто зобов'язаний їх постачати. Фонди доводилося випрошувати в підрозділах Держагропромпостача по кожній номенклатурі зокрема, до того ж у більшості випадків – безрезультатно [5, арк. 24–25].

Не тільки зовнішні причини, пов'язані з проблемами матеріально-технічного і фінансового забезпечення, впливали на зниження якості досліджень академічних установ. У дослідному бюро УНДІМЕСГ якість виготовлення проектно-кошторисної документації та дослідних зразків була такою, що, за винятком окремих, з ними не можна було виходити за межі інституту. У роботі ДКТБ малися суттєві недоліки, які відбивалися на результатах праці всього наукового комплексу. Найважливішими з них були: низька якість проектних і виробничих робіт; зволікання термінів виготовлення технічних зразків та висока коштовність робіт. Конструктори разом з дослідниками не здійснювали реального авторського нагляду, у результаті чого виникало багато переробок, які приводили до збільшення матеріальних витрат. Високий кошторис зразків пояснювався ще й тим, що в ДКТБ існували високі накладні витрати, пов'язані з зайнятістю більш ніж третини його персоналу не у виробництві, а в управлінні та обслуговуванні. Отже, основними проблемами в роботі УНДІМЕСГ ПВ ВАСГНІЛ у 1980-х рр. стали хиби в організації діяльності Інституту, припущені як керівництвом України та СРСР, так і самими працівниками установи [1, арк. 78].

Джерела та література

1. *Державний архів Київської області* (далі ДАКО), ф. 2764, оп. 1, спр. 63, 164 арк.
2. *Деркач О. П.* Здобутки академіка П. М. Василенка у вченні про обробіток ґрунту / О. П. Деркач // *Історія укр. науки на межі тисячоліть* : зб. наук. пр. ; відп. ред. О. Я. Пилипчук. – К., 2005. – Вип. 18. – С. 56–64.
3. *Деркач О. П.* Діяльність академіка П. М. Василенка в контексті розвитку землеробської механіки в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.07 «Історія науки і техніки» / О. П. Деркач. – К., 2006. – 23 с.
4. *ДАКО*, ф. 2764, оп. 1, спр. 65, 153 арк.
5. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України* (ЦДАВО України), ф. 2, оп. 15, спр. 1235, 114 арк.

СИСТЕМА ЛІНІЙНОГО РОЗВЕДЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ ПОРОДОТВОРЕННЯ У ТВАРИННИЦТВІ

Аностол М.В.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Підґрунтям ефективного розвитку тваринництва є племінна справа, завдання якої полягають у розробленні системи зоотехнічних, селекційних та організаційних заходів, що забезпечують отримання тварин з високою

продуктивністю і максимальною здатністю до передачі потомству господарські корисних ознак за найменших затрат праці і коштів. Інтенсифікації селекційно-племінної справи особливої уваги надається на сучасному етапі, коли здійснюється активний пошук ефективних шляхів вирішення проблеми продовольчої безпеки та зростання якості продуктів харчування.

Основою селекційно-племінної роботи складає система лінійного розведення. Лінії є основними структурними елементами породи, цілеспрямована робота з якими сприяє швидкій концентрації спадковості видатних тварин. Проблема лінійного розведення посідає одне з центральних місць у теорії селекції сільськогосподарських тварин. Її ефективність вперше доведена в XVIII ст. англійськими заводчиками Р. Беквеллом та братами Коллінг, які застосовували його при створенні нових порід. В кінці XVIII – на початку XIX ст. систему розведення за лініями випробувано російськими кіннозаводчиками О.Г. Орловим і В.І. Шишкіним при виведенні орловських рисаків. У подальшому у розроблення її основних концептуальних положень зробили вагомий внесок: Д.А. Кисловський, Є.А. Богданов, М.Ф. Іванов, Ф.Ф. Ейснер, М.А. Кравченко, О.О. Іванова, М.В. Зубець, В.П. Буркат та ін.

Вітчизняними вченими розроблено методiku ведення заводських ліній, яка поєднувала наступні етапи: отримання родоначальників ліній на основі усебічної оцінки як за походженням, так і за власними показниками з обов'язковою оцінкою за якістю потомства, його розмноження; типізація лінії; закріплення її цінних якостей за допомогою відповідних методів підбору; збагачення лінії через застосування кросів з іншими лініями для отримання нових прогресивних якостей.

Запровадження методів великомасштабної селекції в 70–80-х рр. XX ст., спрямоване на інтенсивне використання обмеженої кількості високопродуктивних плідників, поставило під сумнів ефективність існуючих методів лінійного розведення. Окремі дослідники дійшли висновку, що за цих умов заводські лінії носять формальний характер і знижують результативність інших селекційних прийомів. Негативному ставленню до методу сприяло його ігнорування більшістю зарубіжних країн, де перевагу надавали селекції «на лідера». У зв'язку з цим вітчизняними вченими обґрунтовано низку принципів нових підходів, які передбачають: ретельний добір плідників на основі їхньої оцінки за родоводом та потомством; впорядкування системи внутрішньолінійного і міжлінійного добору та підбору; організацію раціонального використання ліній; створення синтетичних ліній та ін.

У розроблення системи лінійного розведення вагомий внесок зробив академік М.В. Зубець. Принципова новизна розробленої ним спільно з іншими вченими методики лінійного розведення полягає у формуванні структурних одиниць породи вже на перших етапах її створення, доборі родоначальників ліній серед кращих плідників поліпшувальної породи, які отримали високу оцінку племінних якостей. Основними вимогами при цьому є: виведення ліній за певною системою підбору; належність до них тварин схожих між собою за екстер'єром і продуктивністю; відповідність основному направленню породи;

наявність специфічних характеристик, що відрізняють їх від інших ліній. Уже з отриманням першого покоління помісних тварин старі материнські та батьківські лінії відхиляються, оскільки в процесі відтворювального схрещування породні особливості вихідних порід значною мірою трансформуються. Основна перевага розробленої методики полягає у можливості прискорити генезис породи на два-три покоління.

У зв'язку з централізацією роботи з породою лінійне розведення набуло нового змісту. Стало можливим одночасне закріплення за бугаєм-лідером значного числа корів та застосування різних типів підбору. Завдяки цим заходам виявилось цілком реальним за короткий час одержувати велику кількість потомків від бугаїв, які за племінною цінністю перевершують родоначальників ліній. Дослідження М.В. Зубця та інших учених засвідчили, що вплив родоначальника лінії відчутний, переважно, лише до третього покоління. Виходячи з цих міркувань обґрунтовано концепцію переважного ведення коротких ліній у кожній генеалогічній групі: батько-онук. Зазначений метод сприяє створенню не формальних генеалогічних ліній, а заводських, що в свою чергу слугує якісному вдосконаленню порід.

М.В. Зубцем та іншими вченими сформульовано сучасне бачення щодо оптимального числа породних ліній, яке ґрунтується на наступних положеннях: якщо лінійна структура породи формується лише з метою недопущення близьких ступенів інбридингу, то достатньою кількістю оригінальних неспоріднених між собою ліній в межах породи вважається – 14; якщо ж брати до уваги процес формування нових ліній, можливість виникнення хвороб та інше, доцільно мати не менше 22 ліній. Практика ведення в кожній породі 50 і більше ліній визнана невиправданою на шляху раціонального використання найбільш цінних структурних елементів та видатних особин породи.

Таким чином, теорія лінійного розведення є основою теорії породотворення в тваринництві. Сучасну методику лінійного розведення за умов відтворювального схрещування розроблено М.В. Зубцем та ін. Вона поєднує такі етапи: оцінку за якістю потомства бугаїв, що використовуються при створенні нової породи; добір родоначальників ліній; отримання продовжувачів у результаті «замовних спаровувань»; добір тварин, які відповідають стандартам, забезпечення їх розведення; апробацію ліній. Її використання дозволило прискорити генезис породотворення на 2–3 покоління.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ НАУКИ У ПЕРІОД 1935–1940 рр.

Баленко В.В.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Основоположними подіями, що вплинули на стан сільськогосподарської науки та дослідної справи наприкінці 30-х рр. минулого століття, стала ліквідація на початку 1935 р. першої галузевої академії – Всеукраїнської